

PRIKAZI / REVIEWS

ŠPORER, DAVID.
UVOD U POVIJEST KNJIGE: TEMELJI PRISTUPA.
Zagreb: Leykam international 2015.
ISBN 978-953-340-030-3.

Nada Topić

U *Biblioteci Uvodi* nakladničke kuće *Leykam international* koja objavljuje monografije i studije iz područja humanističkih i društvenih znanosti namijenjene ne samo znanstvenicima i predmetnim stručnjacima nego i široj čitateljskoj publici, godine 2015. objavljena je knjiga Davida Šporera *Uvod u povijest knjige: temelji pristupa*. Riječ je o naslovu koji zaslužuje pozornost onih koji se na bilo koji način bave pisanom riječi, knjigom i baštinom, dakle poglavito čitatelja ovog časopisa. Uz predgovor i zaključak, knjiga se sastoji od deset poglavlja kroz koja autor daje prikaz teorijskih i metodoloških pristupa povijesti knjige francuske i angloameričke historiografije, kao i nekih od tema u kojima takvi pristupi pronalaze svoju primjenu. Kako i sam u uvodu navodi, Šporer se ne bavi općom povijesti knjige, nego „načinima razmatranja odnosa knjige, društva i kulture u povijesti“, koji su predmet bavljenja interdisciplinarnog područja koje danas nazivamo „povijest knjige“ (franc. *histoire du livre*, engl. *history of the book, book history*).

U prvom poglavlju pod nazivom „Povijest knjige“ autor raspravlja o definiciji predmeta bavljenja povijesti knjige, kao mlade discipline koja se etablirala unutar humanističkih znanosti 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća. Referirajući se na suvremene teoretičare i povjesničare, predmet njezina interesa smješta između bibliografske povijesti knjige i povijesti književnosti, pri čemu se bibliografska povijest bavi predmetnošću knjige (bibliografija, tekstologija, bibliotekarstvo, informacijske znanosti), a povijest književnosti interpretacijom sadržaja. Povijest knjige spona je između ta dva pristupa koja proučava knjigu „u njezinu širem povijesnom, društvenom, ekonomskom i kulturnom ili civilizacijskom kontekstu“.

Izvori takva pristupa proučavanju knjige mogu se pronaći i ranije, poglavito u francuskoj historiografiji, o čemu opširnije piše u sljedeća tri poglavlja: „Francuska veza“, „Mentaliteti“ i „Knjiga ferment“. Krećući od 1958. godine, odnosno od objave knjige *L'apparation du livre* Luciena Febvrea i Henri-Jeana Martina, Šporer piše o svemu što se događalo u francuskoj historiografiji prije i poslije toga, s naglaskom na istraživačima okupljenim oko časopisa *Annales* i *Revue de synthèse historique* koji pomiču fokus istraživanja s „događajne povijesti“ (politička, diplomatska povijest) na povijest svakodnevice, smatrajući da se povijest mora baviti svim društvenim slojevima, a ne samo političkom i drugom elitom. Ta „nova povijest“ zahtijevala je drukčiji pristup i metodologiju drugih znanosti (sociologija, ekonomija, antropologija, geografija) koja je nerijetko uključivala i kvantifikaciju pojedinih fenomena, ali i narativnost i interes za opće (makropovijest) i pojedinačno (mikropovijest). Kao temeljnu poveznicu između tzv. škole *Annales* i povijesti knjige navodi povijest „mentaliteta“ iznoseći različita tumačenja i definicije tog pojma s filozofskog, lingvističkog, antropološkog i sociološkog gledišta. Poglavlje „Knjiga ferment“ detaljno se bavi Febvreovim i Martinovim pristupom povijesti knjige predstavljenim u knjizi *L'apparation du livre*, kao i polemikama koje je ta knjiga izazvala u istraživačkoj zajednici, prvenstveno reakcijama američke povjesničarke Elisabeth Eisenstein, ali i drugih istraživača.

Za razliku od francuske historiografije u kojoj je fenomen knjige samo jedan od tematskih interesa „nove povijesti“, u angloameričkoj istraživačkoj zajednici povijest knjige utemeljena je kao zasebno historiografsko područje, o čemu se raspravlja u petom i šestom poglavlju. U petom poglavlju „Amerikanka u Parizu“ Šporer tako piše o utjecajima „francuske škole“ na američku historiografiju i bibliografiju, odnosno o približavanju potonjih područja, uzimajući za primjer, među ostalim, dvije oprečne povijesne tendencije predstavljene u radovima Roberta Darntona i Elisabeth Eisenstein. Naime dok Darnton nizom „studija slučaja“ razvija mikropovijesni pristup „odozdo“, Eisenstein se više zanima za „teleskopski“ pristup koji će omogućiti analizu promjena mentaliteta u totalitetu povijesti. U nastavku se uspoređuju i neki drugi pristupi, reakcije i kritike američkih istraživača (W. J. Ong, T. K. Rabb, A. Grafton, A. Jones itd.). „Sociologija tekstova“ naslov je šestog poglavlja, u kojem je naglasak na američkim i britanskim povjesničarima čiji je pristup povijesti knjige empirijski te više tehničkog i bibliografskog usmjerenja, za razliku od francuskog koji je kvantitativnog i socijalnopovijesnog fokusa. Referirajući se na R. Darntona i R. Chartiera autor nadalje piše o povijesti knjige kao sintezi obaju pristupa „čime bi se ispunile praznine koje postoje kod oba tipa proučavanja knjige“. Prikazuje i tumači redefiniranje angloameričke bibliografije koju američki bibliograf Don McKenzie naziva i „sociologijom tekstova“. U zaključku tog poglavlja ističe važnost interdisciplinarnosti i suradnje, pri čemu povjesničari mogu pristupiti književnosti kao izvoru za rekonstrukciju mentaliteta, a povjesničari književno-

sti kroz rekonstrukciju mentaliteta koji omogućava povijest knjige mogu lakše i preciznije interpretirati i razumjeti tekstove u njihovoj epohi. Tim poglavljem ujedno završava dio knjige koji se bavi temeljima pristupa povijesti knjige u metodološkom smislu. Sedmo, osmo i deveto poglavlje donose neke od tema u kojima povijest knjige pronalazi svoju primjenu.

Pitanje autora i autorstva ni po čemu nije novina u istraživačkom svijetu, ali afirmacija povijesti knjige kao zasebne discipline pridonijela je novom interesu istraživača za tu staru temu. U poglavlju „Dossier autora“ Šporer prikazuje neke od važnijih promjena koje su se dogodile u shvaćanju pojma autorstva u 20. stoljeću, pozivajući se, među ostalim, i na tekstove Michela Foucaulta *Qu'est-ce qu'un auteur?* i Rolanda Barthesa *La mort de l'auteur*. Poglavlje „Otisak prsta“ bavi se posrednicima između autora, odnosno tekstova/knjiga i čitatelja (tiskari, izdavači, knjižari). Bavljenje temom svakodnevice osoba koje su bile uključene u procese tiskanja, izdavanja ili distribucije knjiga odraz su općeg interesa „nove povijesti“ za svakodnevicu običnih ljudi te tako nastaju brojne studije koje podržavaju trend mikroskopske povijesti knjige, primjerice *The World of Aldus Manutius* Martina Lowrya i *The Business of Enlightenment* Roberta Darntona. Sljedeće poglavlje „Zvuk tišine“ posvećeno je povijesti čitanja, odnosno posljednjoj karici u Darntonovu modelu komunikacijskog kruga – čitateljima. Iako je čitanje u fokusu interesa istraživanja koja se bave recepcijom, ono ima i drugu stranu, koja se odnosi na načine, odnosno prakse čitanja koje su se mijenjale tijekom povijesti i koje su također predmetom interesa povjesničara knjige. Posljednje poglavlje „Zaljubljeni Shakespeare“, kako sam autor u uvodu navodi, bavi se „utjecajima i vezama povijesti knjige i povijesti književnosti“, i to na primjeru djela Williama Shakespearea te na neki način zaokružuje cijelu knjigu. Umjesto zaključka, Šporer ističe kako interdisciplinarnost povijesti knjige može imati utjecaj na povijest književnosti, prvenstveno u preispitivanju univerzalnosti teksta lišenog povijesnih kriterija, kategorija i vrijednosti budući da se ni sadržaj knjige (tekst) ne može promatrati i interpretirati izvan povijesnog konteksta.

Pisana živim i razumljivim jezikom, knjiga *Uvod u povijest knjige: temelji pristupa* Davida Šporera objedinjuje i donosi prikaz i interpretaciju relevantne literature iz područja povijesti knjige francuskog i angloameričkog govornog područja koja je do sada bila rasuta u malobrojnim prijevodima ili u pojedinim člancima i monografijama hrvatskih istraživača koji se posljednjih desetak godina bave tom problematikom. Osim što pruža zahvalan i poticajan prvi uvid u područje, ona poziva na suradnju, prvenstveno povjesničare književnosti, ali i pripadnike drugih istraživačkih zajednica iz područja društvenih i humanističkih znanosti.